

INFORMACIJA

EKONOMSKA SARADNJA FBIH (BIH) SA ZEMLJAMA U OKRUŽENJU – ZEMLJAMA PS I ZEMLJAMA EVROPSKE UNIJE

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. Okruženje za ekonomske odnose sa inozemstvom	3
1.2. Robna razmjena Federacije Bosne i Hercegovine	5
2. EKONOMSKA SARADNJA FBIH (BIH) SA ZEMLJAMA U OKRUŽENJU - ZEMLJAMA PAKTA STABILNOSTI.....	7
3. EKONOMSKA SARADNJA FBIH (BIH) SA ZEMLJAMA EVROPSKE UNIJE.....	14
IZVORI PODATAKA I LITERATURA :.....	21

1. UVOD

1.1. Okruženje za ekonomske odnose sa inozemstvom

Vanjskotrgovinsku politiku utvrđuju organi Bosne i Hercegovine u saradnji sa nadležnim organima entiteta. Osnov vanjskotrgovinske politike je Zakon o vanjskotrgovinskoj politici (Sl.glasnik BiH br 7/98) koji regulira osnovne elemente sistema izvoza i uvoza roba i usluga i određuje uslove za obavljanje ekonomskih poslova u inozemstvu i privrednih djelatnosti stranih fizičkih i pravnih lica u BiH. Izvoz i uvoz roba i usluga je slobodan, što ne isključuje zabrane ili restrikcije u opravdanim slučajevima definiranim u Zakonu. Strana pravna i fizička lica u prometu roba i usluga izjednačena su sa domaćim rezidentima.

Bezcarinski robni promet u regionu je jedan od ciljeva Pakta o stabilnosti i nalazi se u fazi implementacije. Ugovore koji su ratificirani i već se primjenjuju, Bosna i Hercegovina ima sa Hrvatskom, Jugoslavijom, Slovenijom i Makedonijom, sa Albanijom i Rumunijom su parafirani, dok je sa Bugarskom još u fazi usaglašavanja. Ugovori o slobodnoj trgovini sa Turskom i Moldavijom su potpisani i čekaju ratifikaciju.

U novembru 2000 godine stupile su na snagu trgovinske povlastice za uvoz BiH proizvoda na tržište EU, koje je donijela Europska unija u cilju pomoći zemljama ovog regiona i njihovoj bržoj integraciji u evropsko tržište.

Članstvo u WTO bi predstavljalo centralnu polugu u stabilizaciji ekonomskih prilika, snažan signal procesa tranzicije i samim time privlačenje stranog kapitala u BiH. BiH je aplicirala za ulazak u WTO i nalazi se u grupi od 33 zemlje koje čekaju na ulazak u ovu organizaciju. Do sada je BiH dobrim dijelom uspostavila standarde bliske pravilima WTO.

Za mnoge zemlje u razvoju, a posebno zemlje u tranziciji kao što je BiH, sopstveni kapital je nedovoljan da bi generisao ubrzan i uravnotežen razvoj. U nedostatku sopstvenog kapitala direktne strane investicije postaju dominantan oblik finansiranja privrede. Sa dosadašnjim iznosom ulaganja stranog kapitala ne možemo biti zadovoljni. Bosanskohercegovačku privredu treba učiniti atraktivnijom za strani kapital od privreda njenih susjeda i ostalih zemalja u tranziciji.

Kompletna zakonska regulativa koja regulira ovu materiju je donešena, i radi se na pojednostavljenju provedbe regulative na cijeloj teritoriji BiH u pogledu skraćenja roka registracije. Za potencijalne strane ulagače zakonska regulativa je više nego povoljna i apsolutno je kompatibilna evropskim standardima. Zakon o stranim ulaganjima, (klauzula «nacionalnog tretmana») zajedno sa ostalim zakonima iz ove oblasti izjednačavaju stranog ulagača ili ga stavljaju u povoljniji položaj u odnosu na domaćeg partnera, a ulazak stranog kapitala omogućen je zakonski kroz više oblika.

U želji da se stvori što bolji pravni okvir za strane ulagače država je zaključila niz bilateralnih sporazuma o zaštiti i unapređenju stranih investicija.

Do danas je ratifikovano 18 sporazuma i to: Austrija, Egipat, Finska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Iran, Italija, Katar, Kuvajt, Makedonija, Malezija, Pakistan, Rumunija, SAD, Slovenija, Švedska, Turska. Potpisano je 9 sporazuma: Češka, Srbija i Crna gora, Kina, Mađarska, Njemačka, Portugal, Španija, Ukrajina, i Velika Britanija. Parafirana su 4 sporazuma: OPEC Fond, Ruska Federacija, Švicarska, UAE. Pregovara se sa 17 država o Sporazumima o unapređenju i zaštiti investicija. U svim navedenim sporazumima prisutne su klauzule nacionalnog tretmana najpovoljnije nacije.

Nezavisna korporacija IGA- investment Guarantee Agency je institucija koja je davala garancije stranim investitorima od političkog rizika. To je bio projekat Svjetske banke koji

je okončan krajem 2001. godine. Od tada je opao interes za ovu vrstu garancija, jer je i politički rizik smanjen. Od 1999. godine IGA implementira projekat Svjetske banke koji je orijentiran podršci bh izvoznim preduzećima. Prema projektu Svjetske banke IGA trenutno nudi finansijske usluge bh izvoznicima (kratkoročne kredite za pripremu izvoza, garancije za dobro izvršenje posla, kratkoročno osiguranje naplate potraživanja po izvozu).

Investicijska banka Federacije sa državnim kapitalom, je osposobljena za davanje garancija ino-partnerima i podršku izvozno orijentiranim firmama.

Značajna karika u ovom lancu su i banke sa stranim kapitalom, koje daju veću mogućnost praćenja i podržavanja investicionih projektata.

Zakonom o slobodnim carinskim zonama formiran je određeni broj ovih zona i to: Vogošće-Sarajevo, Visoko, Travnik, Lukavac, Mostar, Kiseljak, Tomislavgrad.

Pored veoma povoljnih zakonskih uvjeta i institucija za osiguranje stranih investitora, za strane firme i investitore smo još uvijek nisko na ljestvici interesovanja. Bez izvršene privatizacije i jedinstvenog tržišta ne treba očekivati značajnije strateške investicije u BiH. Bosna i Hercegovina bi u idealnim uslovima mogla postati investicijska, proizvodna i eksportna platforma Jugoistočne Evrope. Prednosti koje posjedujemo za tako nešto su u samom položaju zemlje, jeftine i obrazovane radne snage kao i relativno bogatih prirodnih resursa.

Dva osnovna segmenta ekonomske saradnje su robni promet i direktna strana ulaganja. Tu su još i građevinski radovi u inozemstvu, lohn poslovi, razne usluge, naučna i tehnička saradnja itd.

ROBNI PROMET BIH SA INOZEMSTVOM 1999-2002. godine

miliona KM

OPIS	1999			2000			2001			2002		
	<i>FBiH</i>	<i>RS</i>	<i>BiH</i>	<i>FBiH</i>	<i>RS</i>	<i>BiH</i>	<i>FBiH</i>	<i>RS</i>	<i>BiH</i>	<i>FBiH</i>	<i>RS</i>	<i>BiH</i>
IZVOZ	950	425	1375	1429	835	2264	1644	599	2243	1524	565	2089
UVOZ	4459	1589	6048	4852	1730	6582	5382	1697	7079	5730	2164	7894
pok.U/I	21%	27%	23%	29%	48%	34%	31%	35%	32%	27%	26%	26%

* Federalni zavod za statistiku

* Rep.zavod za statistiku RS

U periodu 1994. do 31.12.2002. godine ukupna direktna strana ulaganja u BiH iznose 1.713,9 miliona KM. Strani investitori su iz 81 zemlje svijeta i to 34 iz Evrope i 47 iz vanevropskih zemalja. Na osnovu podataka kojima raspolaže resorno ministarstvo u ovom poslijeratnom periodu je zaključeno 5.700 ugovora o direktnim stranim ulaganjima. Evropske zemlje u ukupnom direktnom ulaganju učestvuju sa 1,3 milijarde KM ili 77%, a vanevropske sa 395,0 miliona KM ili 23%. Prema oblicima ulaganja u novcu-kapitalu je uloženo 1,0 milijardi KM, stvarima, opremi i građevinskim objektima 621,6 miliona KM i u pravima 61,8 miliona KM. Sa stanovišta bh ekonomije posebno su bitni ugovori-ulaganja sa osnivačkim kapitalom od preko 10 miliona KM. U ovom periodu ih ima 37 u ukupnom iznosu od 1,05 milijardi KM, što predstavlja 61,5% ukupno registriranog stranog kapitala u BiH.

DIREKTNA STRANA ULAGANJA U BIH PO PERIODIMA

Maj 1994. godine do 31.12.2002. godine

r.br	PERIOD	IZNOS miliona KM	% učešće
1.	Maj 1994. do 31.12.1997. godine	83,3	4,9
2.	1998. godina	117,4	6,8
3.	1999. godina	324,5	18,9
4.	2000. godina	310,1	18,1
5.	2001. godina	274,2	16,0
6.	2002. godina	604,3	34,6
	UKUPNO	1.713,9	100,0
	- FBiH	1.147,3	66,9
	- RS	566,6	33,1

* Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa

U 2002. godini uloženo je 604,3 miliona KM, gdje je Slovenija na prvom mjestu sa 132,0 miliona KM uloženi sredstava, zatim Austrija, Hrvatska, Njemačka, Švajcarska itd. Iz ovih podataka je vidljivo da i direktni strani ulagači dolaze iz zemalja koje su naši najznačajniji partneri u robnoj razmjeni.

DIREKTNA STRANA ULAGANJA U BIH PO ZEMLJAMA

period maj 1994. godina do 31.12.2002.godine

R.Br	ZEMLJA	IZNOS miliona KM	% učešće
1	HRVATSKA	233,2	13,6
2	KUVAJT	219,9	12,8
3	SLOVENIJA	185,8	10,8
3	NJEMAČKA	173,5	10,1
5	AUSTRIJA	172,5	10,1
6	SRBIJA I CRNA GORA	128,9	7,5
7	HOLANDIJA	115,6	6,8
8	ŠVAJCARSKA	89,9	5,3
9	ITALIJA	55,3	3,2
10	DJEVIČANSKA OSTRVA	43,2	2,5
11	BELGIJA	41,5	2,4
12	OSTALE ZEMLJE	254,6	14,9
	UKUPNO	1.713,9	100,0

* Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa

1.2. Robna razmjena Federacije Bosne i Hercegovine

Ratna razaranja i devastacija privredne strukture i preduzeća dovela su FBiH (BiH) u težak položaj u svakom pa i privrednom pogledu. Stepenn iskorištenosti preostalih privrednih kapaciteta je bio veoma mali, što se odrazilo i na vanjskotrgovinsku razmjenu. U periodu 1999.-2002. godine ukupan deficit robne razmjene FBiH iznosi 14,9 mlrd. KM.

Veliki procenat izvoza otpada na sirovine, repromaterijale i poluproizvode,¹ a uvozi se hrana, mašine i oprema, gorivo i roba široke potrošnje. Najveći deficit se bilježi sa Hrvatskom, Slovenijom Njemačkom, Italijom, a to su ujedno i zemlje koje su i po obimu robne razmjene FBiH na vrhu liste. Trgovinski deficit se umjesto izvoznim prihodima, uglavnom finansira putem direktne strane pomoći, kredita, lokalnih trošenja stranaca i privatnih doznaka iz inozemstva. Izlaz je kako u smanjenju uvoza, tako više u povećanju izvoza. Ovo znači da prioritet treba dati povećanju proizvodnje, posebno izvozno orjentirane. U periodu 1999.-2002. godina najpovoljniji odnos izvoza

¹ FBiH uglavnom izvozi drvo, sirovi aluminijum, električnu energiju, sirove kože, so, filtere za ulja, svječiće za palenje, proizvode od čelika itd.

i uvoza u FBiH je bio u 2001. godini sa procentom pokrivenosti uvoza izvozom od 30,6%.

U robnoj razmjeni sa inozemstvom znatan dio uvoza i izvoza je neregistriran. Bosna i Hercegovina ima bezbroj skrivenih puteva koji nisu pokriveni carinskom kontrolom. Carinska Uprava Federacije je sačinila studiju nivoa potcjenjenosti uvoza u Federaciju kao i studiju gubitka prihoda zbog krijumčarenja iz koje se vidi da postoji značajan procenat krijumčarenog uvoza, ali i izvoza. Neregistrovani izvoz se odnosi uglavnom na drvo i visokotarifna potrošačka dobra.

ROBNI PROMET FEDERACIJE BIH SA INOZEMSTVOM

za period 1999 – 2002. godina

OPIS	1999 god. mil KM	1999/ 1998 u %	2000 god. mil.KM	2000/ 1999 u %	2001 god. mil KM	2001/ 2000 u %	2002 god. mil KM	2002/ 2001 u%
IZVOZ	950,2	153,6	1.429,6	150,4	1.644,6	115,0	1.524,0	92,7
UVOZ	4.459,0	119,6	4.852,2	108,8	5.382,6	110,9	5.730,5	106,5
EFEKTI	- 3.508,8		- 3.422,6		-3.738,6		-4.206,5	
pokr. uvoza izvozom	21,3 %		29,5 %		30,6%		26,6%	

*Federalni zavod za statistiku

Pozitivan vanjskotrgovinski saldo u 2002. godini FBiH je ostvarila sa Švicarskom, Jugoslavijom, Luksemburgom, Kuvajtom i zemljama u razvoju Sjeverne Afrike. Sa ovim zemljama FBiH je ostvarila pozitivan saldo robnog prometa u 2000 i 2001 godini.²

ROBNI PROMET FEDERACIJE BIH SA INOZEMSTVOM

za period 1999- 2002. godina po zemljama

R. Br	ZEMLJA	IZVOZ miliona KM				UVOZ miliona KM			
		1999 g	2000 g	2001 g	2002 g	1999 g	2000 g	2001 g	2002 g
1.	HRVATSKA	195,3	156,6	210,9	261,1	964,1	830,6	901,0	1.028,1
2.	NJEMAČKA	124,4	228,2	294,1	232,6	555,5	680,6	675,4	829,4
3.	ŠVICARSKA	114,6	240,3	233,7	222,8	94,4	128,5	163,3	128,5
4.	ITALIJA	198,7	246,4	304,5	183,6	826,9	588,6	845,0	622,2
5.	SLOVENIJA	83,0	126,0	148,1	140,3	577,0	761,9	695,3	649,3
6.	SRBIJA I CRNA GORA	60,7	143,2	158,4	139,4	17,3	33,8	66,8	91,8
7.	AUSTRIJA	54,7	64,5	70,9	71,8	197,5	254,0	282,6	290,8
8.	SAD	14,1	20,6	22,2	25,6	103,6	117,7	108,5	120,1
9.	TURSKA	22,3	40,7	9,4	10,5	50,9	42,4	52,4	102,5
10.	MAĐARSKA	6,4	5,8	3,8	8,1	175,1	186,1	172,8	245,2
	OSTALE ZEMLJE	76,0	157,3	188,4	228,2	896,7	1.228,0	1.419,6	1.622,7
	UKUPNO FBiH	950,2	1.429,6	1.644,6	1.524,0	4.459,0	4.852,2	5.382,6	5.730,5

*redosljed zemalja po visini izvoza 2002 godine

U prva tri mjeseca 2003. godine ostvaren je izvoz od 372,4 miliona KM i uvoz od 1.190,6 miliona KM. U odnosu na isti period 2002. godine izvoz je veći za 10,4%, a uvoz za 0,4%, što je ohrabrujuće jer je vidna tendencija bržeg rasta izvoza. Pokrivenost uvoza izvozom u ovom tromjesečju je 31,3%.

² BiH je 1990 godine ostvarila trgovinski suficit od cca 323 miliona USD, a 1991.godine suficit je iznosio 452,5 miliona USD.

U 2003. godini planira se stopa rasta izvoza od 15% i rasta uvoza od 3%. Ukoliko bi se ostvarile planirane stope rasta izvoz Federacije BiH na kraju 2003. godine bi iznosio 1.752,6 miliona KM, a uvoz 5.902,4 miliona KM, i pokrivenost uvoza izvozom 29,7%.

ROBNA RAZMJENA FEDERACIJE BIH U 2002. GODINI
STRUKTURA PO SKUPINAMA ZEMALJA

SKUPINE ZEMALJA	IZVOZ		Struktura u %	UVOZ		Struktura u %
	miliona KM	milio. USD		miliona KM	milio. USD	
ZEMLJE PS	561,0	269,9	36,8	2.071,0	996,7	36,1
ZEMLJE EU	612,9	295,0	40,2	2.173,2	1.045,9	38,0
OSTALE ZEMLJE	350,1	168,5	23,0	1.486,3	715,2	25,9
FBIH	1.524,0	733,4	100	5.730,5	2.757,8	100

*Federalni zavod za statistiku

2. EKONOMSKA SARADNJA FBIH (BIH) SA ZEMLJAMA U OKRUŽENJU - ZEMLJAMA PAKTA STABILNOSTI

Položaj BiH je takav da je ona od davnina bila raskrsnica između istoka i zapada, juga i sjevera i kao takva mjesto čestih sukoba. Prirodni, društveni i povijesni uvjeti razvoja su uticali na stvaranje različitih struktura privrede, ali različitosti koje ih istovremeno čine međuzavisnim i komplementarnim.

Ova povezanost BiH i zemalja u okruženju čini osnovu u Paktu stabilnosti za jugoistočnu Evropu, koji bi trebao da, u funkciji postizanja trajnog mira, ekonomskim, političkim i drugim mjerama, definitivno otkloni žarišta permanentnih sukoba ali i izvrši integrisanje ove Regije u svjetski ekonomski, privredni, pravni i politički sistem. Proces Pakta stabilnosti je koncentrisan na područja demokratije i ljudskih prava, ekonomskog razvoja, kooperacije i sigurnosti.

Tačkom 10 usvojene Deklaracije Pakta stabilnosti na Sarajevskom samitu je regulisan ekonomski razvoj i saradnja u Regionu. Naglašena je važnost poboljšanja ekonomskih odnosa zemalja Regiona sa EU, te njihova integracija u globalni sistem trgovine i članstvo u WTO-u.

Ekonomske reforme i stvaranje zdrave poslovne okoline su neophodni preduslovi za ekonomski napredak i integracije. Zemlje u Regionu su se obavezale da će pojačati napore za stvaranje predvidive i fer poslovne okoline, u borbi protiv korupcije i kriminala i u provođenju tržišno orijentisanih reformi, uključujući i privatizaciju.

Na drugoj strani, partneri u Paktu stabilnosti će, sistematski i na koordiniran način, pomagati zemljama članicama Pakta, koristeći pri tom svoju stručnost i sredstva.

Međunarodne finansijske institucije će uložiti maksimalne napore da pomognu zemlje jugoistočne Evrope u postizanju brzog i efektivnog ekonomskog razvoja.

Međutim, bitno je napomenuti da se realizacija zaključaka iz do sada navedenih osnovnih ciljeva Pakta stabilnosti, odvija vrlo sporo.

Prva faza ekonomskog dijela Pakta stabilnosti zemalja jugoistočne Evrope je osnivanje jedinstvenog tržišta u Regionu i počela je januara 2000. godine a završavanje je predviđeno do kraja 2003. godine sa slobodnom trgovinskom zonom i

carinskom unijom ovih zemalja. Ovim se za većinu članica Pakta stabilnosti, skraćuje rok ulaska u Evropsku uniju, koji je uglavnom bio do 2015. godine. U prelaznom periodu, zemlje Regiona bi trebale provesti reformu bankarskog sektora uz pomoć i nadzor EU, te ubrzati provođenje tržišnih i privrednih reformi. EU kao glavni finansijer projekta pruža finansijsku pomoć prilagođavanja pet osnovnih zemalja projekta- BiH, Hrvatske, Srbije i Crne gore, Makedonije i Albanije. Računa se i na novac američkih fondacija, kao i na druge donatore. Finansiranje kapitalnih investicija u okviru obnove infrastrukture preuzele bi Svjetska banka, Evropska banka i Evropska banka za obnovu i razvoj.

U cilju pomoći zemljama Regiona i što bržem prevazilaženju teškoća SAD su usvojile Zakon o povlaštenom trgovinskom statusu država iz ovog regiona. Ovim se podržava inicijativa trgovinske ekspanzije jugoistočne Evrope, koja čini značajan dio stabilizacionog plana za ubrzani ekonomski razvoj i njenu integraciju u Evropu.

Pakt stabilnosti čine zemlje bivše Jugoslavije, te zemlje bivšeg socijalističkog bloka ovog dijela Evrope, koje su u osnovi imale slične proizvodne odnose i planske privrede. Bosna i Hercegovina je unutar Jugoslavije imala komplementarnu privredu sa ostalim republikama, što joj i sada daje solidnu osnovu saradnje sa ostalim zemljama Regiona.

Bosna i Hercegovina ima šansu da u okviru saradnje sa zemljama u okruženju unutar Pakta stabilnosti realizuje svoje projekte infrastrukture, bitne za samoodrživi razvoj, kao što su: autoput Sarajevo-Zenica, studiju razvoja ogranka Koridora Vc, modernizacija pruge Doboj-Šamac i rekonstrukcija pruge Podlugovi-Čapljina, uključivanje u dogovore o izgradnji Jadransko-Jonskog autoputa itd. Ove projekte treba posmatrati i u funkciji povezivanja BiH sa ostalim zemljama Regiona.

Zatim treba pomenuti i projekte modernizacije željezare Zenica, izgradnju i modernizaciju Aluminijskog kombinata Mostar, Izgradnju Luke Ploče, modernizaciju željeznice preko Sarajeva do Ploča, modernizaciju rudnika i obezbjeđenje energije. O ovim projektima je napravljena i studija u okviru Pakta stabilnosti. Interes za ove projekte iskazale su firme iz SR Njemačke kao što su Dajmler Kajzler Debis, koja je već i potpisala Sporazum o razumjevanju sa BiH, zatim DB (Deutsche Bahn AG), Thyssen Krupp, SMS Damag AG, Krebs und Kiefer GmbH i druge.

Prema podacima za 2002.godinu, objavljenim u stranim publikacijama, za posmatrane zemlje u okruženju BiH zaključuje se slijedeće:

Na prostoru od oko 724 hiljade km², devet članica Pakta stabilnosti, živi skoro 67 miliona stanovnika. U površini Pakta stabilnosti, BiH učestvuje sa 7,1%, a u ukupnoj populaciji sa 5,8%.

- Najveću stopu rasta GDP-a ima Albanija od 7,8% a najmanju Rumunija od 1,6%.
- U cijelom regionu najviše ostvareni GDP ima Mađarska od 56,5 milijardi USD, a najmanji Makedonija od 2,8 milijardi USD.
- Najveći GDP per kapita ima Slovenija sa 11.972 USD, a najmanji Albanija od 899 USD po stanovniku.
- Najveća stopa nezapslenosti je u BiH, 40%, a najniža u Mađarskoj od 5,8%.
- Najveću inflaciju u Regionu ima Rumunija, 34,5% , zatim SCG 18%.
- Sve zemlje u Regionu ostvaruju deficit u robnoj razmjeni sa manjim i većim procentom pokrivenosti uvoza izvozom.

- Najveći vanjski dug u Regionu ima Mađarska 31,5 milijardi USD, a najmanja zaduženost je kod Albanije od 0,8 milijardi USD.

OSNOVNI POKAZATELJI ZEMALJA ČLANICA PAKTA STABILNOSTI

OPIS	površina u km ²	broj stan. u mil.	GDP u mlrd \$	GDP p.c. USD	st.ra. GDP %	infl. %	neza posl. %	st.r.i n proiz . %	izvoz mlrd\$	uvoz mlrd\$	ino dug 2001.g mlrd\$
BIH	51.209	3,9	6,5	1.526	5,9	5,0	40,0	9,0	1,7	3,5	2,8
SLOVENIJA	20.253	1,9	23,9	11.972	3,0	7,4	11,0	2,4	15,5	15,9	7,9
HRVATSKA	54.542	4,4	23,5	5.364	4,1	4,0	20,2	2,8	10,6	13,0	16,5
RUMUNIJA	237.500	22,4	32,7	1.460	1,6	34,5	9,1	6,5	15,0	19,6	11,6
BUGARTSKA	110.910	8,1	12,3	1.503	5,8	5,9	18,0	2,0	7,0	7,7	10,3
ALBANIJA	28.748	3,4	3,1	899	7,8	6,0	17,0	9,0	0,4	1,2	0,8
MEKEDONIJA	25.333	2,0	2,8	1.378	4,3	4,0	35,0	5,0	1,3	1,8	1,3
MAĐARSKA	93.030	10,1	56,5	5.556	3,2	5,3	5,8	3,1	39,9	40,4	31,5
SRB. I CR. G.	102.350	10,7	13,2	1.240	5,0	18,0	28,0	1,8	2,4	3,8	9,2
ukupno	723.875	66,9	-	-	-	-	-	-	-	-	91,9

*podaci CIA- The World Factbook 2003 (za inflaciju, nezaposlenost, st.rasta ind.pr. i ino dug)

* podaci "Indeksi ek. slobode 2003"-The Heritage Foundation i Wall Street Journal (za ostale pokazatelje)

Sa zemljama u okruženju (koje ulaze u sastav PS) u 2002. godini ostvaren je izvoz od 561,0 milion KM ili 36,8% ukupnog izvoza FBiH. Ostvareni uvoz od 2.071,0 miliona KM predstavlja 36,1% ukupnog uvoza FBiH.

ROBNI PROMET FBiH SA ZEMLJAMA REGIONA U 2000. 2001. i 2002. GOD.

ZEMLJA	IZVOZ mil USD			UVOZ mil USD			POKRIVENOST Uvoza Izvozom u %		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
HRVATSKA	73,9	96,5	125,6	392,0	412,2	494,7	18,8	23,4	25,4
SLOVENIJA	59,4	67,8	67,5	359,6	318,1	312,5	16,5	21,3	21,2
SRBIJA I CRNA GORA	67,6	72,5	67,1	16,0	30,5	44,2	422,5	207,1	151,8
MAKEDONIJA	4,5	4,9	5,6	11,7	11,7	10,1	38,4	41,9	55,4
MAĐARSKA	2,7	1,7	3,9	87,8	79,0	118,0	3,1	2,2	3,3
RUMUNIJA	0,1	0,1	0,2	4,8	12,1	17,2	2,1	0,8	1,2
BUGARSKA	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ALBANIJA	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*Federalni zavod za statistiku

U robnom prometu sa zemljama Regiona u periodu 2000-2002. godina FBiH je ostvarila najveći obim robne razmjene sa **Hrvatskom i Slovenijom**, dok sa Makedonijom, Rumunijom, Bugarskom i Albanijom ostvaruje simboličnu robnu razmjenu. Pozitivan saldo robne razmjene ima sa Srbijom i Crnom Gorom.

Federacija BiH treba iznaći mogućnosti za povećanje obima robne razmjene sa zemljama u okruženju prvenstveno izvoza, radi ispravljanja trgovinskog debalansa sa ovim zemljama.

Ovdje se u prvom redu misli na zaključene Ugovore o slobodnoj trgovini, koji su i inicirani od strane PS u cilju stvaranja jedinstvenog carinskog područja. Osnova ovih Ugovora je bezcarinski izvoz proizvoda iz BiH i postepeno smanjenje carina za robe koje se uvoze iz ovih zemalja u BiH. U 2004 godini bi se postigao potpuno bezcarinski robni promet između zemalja Regiona. Međutim ova pogodnost nije Bosni i Hercegovini donijela značajnije pomake u izvozu i potrebno je maksimalno iskoristiti mogućnosti koje pružaju sklopljeni Ugovori o slobodnoj trgovini sa

Hrvatskom, Slovenijom, SCG i Makedonijom.³ Ovdje treba istaći da je BiH jedina zemlja u Regionu koja može ponuditi proizvode automobilske industrije, što svakako treba iskoristiti, zatim treba proširiti izvoz električne energije na cijeli Region. Tu su još neiskorištena prirodna bogatstva i resursi, kao i proizvodnja zdrave hrane.

Pri izgradnji infrastrukture cijelog Regiona BiH treba iznaći načina da se uposle slobodni kapaciteti građevinskih firmi, koje su svoj kvalitet rada i poštivanje rokova dokazale na strogom tržištu zapadne Evrope.

Obnova i izgradnja privrede je neizvodiva bez strane finansijske podrške i tehničke pomoći. BiH privreda ima šansu da se priključi Evropi i njenoj tržišnoj ekonomiji kroz Pakt stabilnosti.

U nastavku informacije je dat kraći osvrt na zemlje regiona sa kojima ostvarujemo najveći obim robne razmjene:

Republika Hrvatska

Do zadnjih izbora u Hrvatskoj, bivša Vlada R Hrvatske je sa BiH sklopila 23 bilateralna sporazuma, ali do realizacije je dolazilo sporo ili nikako.

- Krajem 2000 godine je potpisan Ugovor o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske. Primjena ovog ugovora je od januara 2001. godine. Prelazno razdoblje za uspostavljanje slobodne trgovine se završava 31.12.2003. godine.
- Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija je ratifikovan i pokrenut je postupak za određene izmjene i trenutno je u fazi pregovaranja.

U dosadašnjem, poslijeratnom razdoblju, Hrvatska je stalno na prvom mjestu kao trgovinski partner FBiH, ali tu ekonomsku saradnju karakteriše visok debalans u robnoj razmjeni na štetu Bosne i Hercegovine. Obje zemlje su u statusu zemalja u tranziciji i zemalja koje svoje privrede obnavljaju od ratnih razaranja. Visok stepen komplementarnosti privreda koje smo imali prije rata još uvijek nije u potpunosti iskorišten. Iako Hrvatska Bosnu i Hercegovinu stavlja na prioritetno mjesto kada je u pitanju ekonomska saradnja, potrebno je riješiti niz nesporazuma i ubrzati zaključenje većeg broja sporazuma.

Jedno od otvorenih pitanja je i Sporazum o Luci Ploče. Rješenje ovog pitanja bi koristilo i BiH i Hrvatskoj. Za modernizaciju i izgradnju ove luke interes su iskazali njemački partneri u okviru projekata Pakta stabilnosti, najviše zbog infrastrukturnog povezivanja zemalja Regiona.

Najčešće robe koje se izvoze u Republiku Hrvatsku su: aluminij, drvo i proizvodi od drveta, električna energija, šipke od gvožđa i nelegiranog čelika, goveđe i ostale kože, razne vrste mesa i mesnih prerađevina, ugalj drveni i mrki, so, građevinska stolarija itd. U isto vrijeme iz Hrvatske se najviše uvozi: dizel gorivo, benzin i lož ulje, portland cement, mlijeko i mliječni proizvodi, riba i kokošije meso, razni lijekovi, preparati za čišćenje, pivo, razni časopisi, keramički proizvodi, šećer, ulje, kvasac, mineralna voda, vino, cigarete, mobilni telefoni itd.

Prema listi proizvoda koje Republika Hrvatska najviše uvozi, može se konstatovati da postoji još niz proizvoda koji bi se mogli izvesti iz Bosne i Hercegovine na ovo tržište ili povećati količine proizvoda koji se već izvoze. To su hladnjaci i zamrzivači

³ Sa Albanijom je parafiran Ugovor o slobodnoj trgovini, Rumunijom, Turskom i Moldovom je potpisan a sa Bugarskom je u fazi pregovora. Sa Mađarskom imamo ratificiran Trgovinski sporazum. Primjena Ugovora sa SCG je privremeno obustavljena (juni 2003) zbog odbijanja adekvatne primjene.

iz Bihaća, električna energija koju Hrvatska uvozi, zatim osobni automobili iz Vogošće, šipke od željeza i čelika, razni namještaj, voće (šljive), so za izhranu itd. Svi ovi proizvodi se već izvoze na tržište Hrvatske ali bi se količine mogle povećati.

Interesantan je takođe i zajednički nastup na ino-tržištu za građevinske firme iz BiH i Hrvatske, kao i zajednička naučno-tehnička saradnja.

Posebno značajno područje je infrastruktura, što se posebno odnosi na naftnu privredu, elektroprivredu i sa njom povezanu proizvodnju uglja, željeznice i izgradnju magistralnih cestovnih pravaca koji povezuju prostore ovih država.

Direktnih stranih ulaganja iz Hrvatske u Bosni i Hercegovini je registrirano u periodu 1994 do 2002. godine, 233,2 miliona KM, ili 13,6% ukupnih ulaganja te se Hrvatska nalazi na prvom mjestu direktnih stranih unvestitora u BiH. Ovako visoka ulaganja su rezultat ulaganja u 2001. i 2002. godini dok je do tog perioda iznos bio jako nizak.

Republika Slovenija

Bosna i Hercegovina i Slovenija su tradicionalno dobri poslovni partneri i ostvaruju dugogodišnju ekonomsku saradnju. Visok nivo komplementarnosti privreda, posebno u prijeratnom periodu, bio je osnov za značajnu robnu razmjenu među zemljama

Na nivou država imamo sklopljene bilateralne sporazume:

- Trgovinski sporazum (ratificiran)
- Ugovor o slobodnoj trgovini (ratificiran)
- Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija (ratificiran)
- Sporazum o naučnoj i tehničkoj saradnji
- ugovor o zračnom prometu
- sporazum Vlada o prevozu osoba i stvari u međunarodnom cestovnom prometu

Bosna i Hercegovina bilježi značajan deficit u robnoj razmjeni sa Slovenijom, što je i razumljivo, jer još uvijek nisu pokrenuti proizvodni kapaciteti kojim bi se moglo u većem obimu ostvariti izvoz na slovenačko tržište. Veliki problem je i nepovoljna struktura roba u izvozu i uvozu, obzirom da BiH iz Slovenije pretežno uvozi visokotarifne proizvode, a izvozi uglavnom sirovine i poluproizvode.

U robnom prometu sa Slovenijom iz Federacije BiH se najviše izvozi električna energija, drvo, govede svježe kože, namještaj, aluminij, svječice za palenje, so, nosači madraca, šipke gvožđa, duhan i dr. U isto vrijeme se iz Slovenije najviše uvozi: dizel gorivo, benzin i lož ulje, lijekovi, mašine za pranje, frižideri, gume za automobile, mesni proizvodi, boje i lakovi, toaletni papir i karton, mineralna voda, sanitarna oprema, novine, pivo, obuća, televizori itd.

Po visini direktnih stranih ulaganja u periodu 1994-2002 godina Slovenija se nalazi na trećem mjestu između 81 zemalje koliko ih se pojavljuje u BiH kao direktni strani ulagači. Ukupno registrirano ulaganje u pomenutom periodu je 185,8 miliona KM ili 10,8% ukupnih ulaganja u BiH. Slovenački partner, Terme-Čatež naročiti interes iskazuje za ulaganja u turizam i banjsko lječilište na Ilidži.

Republika Slovenija u BiH/Federaciji ima široku mrežu predstavništava i konsignacija, dok suprotno BiH/Federacija je u malom broju zastupljena na slovenačkom tržištu. Još uvijek se osjeća nepovjerenje u poslovne ljude iz BiH, kao i proizvode koji dolaze sa ovog područja. Veliki kamen spoticanja za naše privrednike predstavlja i vizni režim, što sputava slobodan protok ljudi i roba u Sloveniji i u tranzitu kroz nju.

Kao kamen spoticanja šire saradnje sa Slovenijom se ispriječilo i pitanje štediša Ljubljanske banke iz BiH, koje se pokušava ali još uvijek ne rješava.

Zbog ranijih i sadašnjih poslovnih odnosa, privrede ovih dviju zemalja trebaju snažnije ulaziti u saradnju i na dugoročnoj osnovi, bez obzira na moguće rizike. Za uspjeh je potrebna puna podrška i BiH i Slovenije.

Srbija i Crna Gora

Diplomatski odnosi između ove dvije zemlje su uspostavljeni tek nakon promjene režima u Beogradu i promjene vanjske politike Srbije i Crne Gore prema BiH.

Tokom agresije, a i poslije, privredna saradnja je bila totalno prekinuta, tako da se sada ponovo uspostavljaju nekad davno postojeće privredne veze. Do sada su sklopljeni;

- Ugovor o slobodnoj trgovini je potpisan, ratificiran i primjenjuje se od juna 2002.godine (juna 2003 obustavljena primjena zbog odbijanja SCG da ga pravilno primjene)
- Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija je takođe potpisan i čeka se ratifikacija.

Iako BiH ima uravnoteženu robnu razmjenu sa Srbijom i Crnom Gorom, zadnje godine i na početku ove godine došlo je do značajnog usporavanja izvoza i rasta uvoza iz ove zemlje. Prema podacima Vanjskotrgovinske komore BiH do 2001. godine BiH je ostvarivala suficit, a od tada je on prerastao u deficit. Obim robne razmjene raste iz godine u godinu, ali stepen pokrivenosti uvoza izvozom ima tendenciju pada. Ovaj deficit je ostvaren u Republici Srpskoj, kojoj su Srbija i Crna gora i Crna Gora prvi trgovinski partner. Federacija BiH još uvijek ostvaruje suficit u robnoj razmjeni sa Srbijom i Crnom Gorom, ali i on ima tendenciju pada od 2001. godine.

Razloge za ovo stanje treba tražiti u nedostatku robe iz BiH. Dugo je glavni izvozni artikl bilo drvo i rezana građa, međutim, toga je sve manje. Nasuprot tome iz Srbije i Crne Gore se sve u većoj mjeri plasiraju jeftini gotovi proizvodi, prehrambeni i drugi koji su preplavili tržište Republike Srpske i dobrim dijelom Federacije BiH.

U 2002. godini Srbija i Crna Gora su učestvovala sa 9,1% u kupnom izvozu FBiH i sa 1,6% u ukupno ostvarenom uvozu u FBiH. Ovakvi podaci govore da sklopljeni Ugovor o slobodnoj trgovini između dvije zemlje ne daje očekivane efekte za BiH.

Prema podacima za prva dva mjeseca 2003. godine ostvaren je izvoz iz FBiH u Srbiju i Crnu Goru u iznosu od 16,2 miliona KM i uvoz iz Srbije i Crne Gore u iznosu od 10,4 miliona KM. U ovom periodu je dakle ostvaren suficit i ovakav trend robne razmjene bi trebalo zadržati i dalje. Pored već pomenutog drveta i rezane građe u SCG se izvozi i mrki ugalj, razni frižider i rashladni uređaji, šipke od gvožđa, papir, lijekovi so za jelo itd, a uvozi lož ulje, sirove kože, polipropilen, odjevni predmeti, opekarski proizvodi itd.

Prema podacima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u periodu 1994-2002. godina je registrovano 128,9 miliona KM direktnih stranih ulaganja iz Srbije i Crne Gore u BiH ili 7,5% ukupnih ulaganja u BiH. Sa ovim iznosom nalaze se na šestom mjestu po ukupnim ulaganjima stranih ulagača uglavnom u firme iz RS. U 2002. godini je iz Srbije i Crne Gore uloženo 45,4 miliona KM direktnog stranog kapitala u BiH.

Republika Makedonija

Bilateralni ekonomski odnosi su nezadovoljavajući. Zbog ratnih okolnosti saradnja dvaju privreda je gotovo prekinuta.

Bosna i Hercegovina sa Republikom Makedonijom ima slijedeće bilateralne sporazume:

- Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija koji je ratificiran i
- Ugovor o slobodnoj trgovini koji je parafiran i u fazi je ratificiranja.

Direktna strana ulaganja makedonskog kapitala u BiH su neznatna. U periodu 1994-2002. godine uloženo je svega 0,7 miliona KM ili 0,1% ukupnih direktnih stranih investicija u BiH.

Više nego skroman obim ostvarene robne razmjene je zabilježen i u postratnom periodu. Na ekonomskom planu postoje realne mogućnosti za saradnju u razmjeni roba, naročito poljoprivrednih proizvoda, kroz industrijsku sardanju, zajednički nastup na tržištima trećih zemalja i sl. U robnom prometu sa Republikom Makedonijom Federacija BiH najviše izvozi frižidere, kobasice i proizvode od mesa, so, drvo, vozila, duhan, kaustičnu sodu, toplo valjanu žicu, a uvozi lijekove, opeku, mermer, žice i kablove, voće i povrće, tkanine, duhan, čokoladu, boje i premaze itd

Bosna i Hercegovina je, takođe, zainteresirana da sa Makedonijom razvija sve druge vidove bilateralne i saradnje na međunarodnom planu. Mogućnosti saradnje postoje i u oblastima nauke, obrazovanja, kulture, tehnike i tehnologije.

Republika Mađarska

Bosna i Hercegovina i Mađarska do sada imaju sklopljene slijedeće sporazume:

- Trgovinski sporazum (ratificiran)
- Sporazum o zaštiti i unapređenju investicija (parafiran januara 2001 i čeka se ratifikacija)

Sa Mađarskom ostvarujemo robni promet na niskoj razini i sa velikim deficitom.

Federacija BiH iz Mađarske uvozi poljoprivredne i prehrambene proizvode, a iste bi mogla u znatnoj mjeri proizvoditi i ublažiti trgovinski deficit sa ovom zemljom. Uglavnom se uvoze žitarice i drugi biljni proizvodi, životinjske i biljne masnoće, žive životinje, šećer, i mineralni proizvodi. U isto vrijeme Mađarska uvozi iz drugih zemalja i proizvode koje BiH proizvodi i izvozi kao npr. iz oblasti metalne, poljoprivredne, tekstilne, papirne, drvene (namještaj), hemijske i rudne industrije. U ovim oblastima privrede treba iznalaziti mogućnosti povećanja bh izvoza na mađarsko tržište.

Direktnih stranih ulaganja mađarskog kapitala u Bosni i Hercegovini gotovo i nema, te bi trebalo više učiniti na promociji mogućnosti naše privrede. U periodu maj 1994. godine do kraja 2002 godine ukupna direktna strana ulaganja mađarskog kapitala iznosila su 1,2 miliona KM ili 0,1% ukupnih direktnih stranih investicija u BiH.

Republika Rumunija

Bosna i Hercegovina i Rumunija imaju sklopljene bilateralne sporazume i to:

- Trgovinski sporazum- (potpisan)
- Ugovor o slobodnoj trgovini (potpisan)
- Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija- (ratificiran)

U robnom prometu sa Rumunijom Federacija BiH izvozi: drvo i ferosilicijum, celulozu, a uvozi žive životinje, voće, orahe, kesten, namještaj, eterična ulja, sudopere, lavaboe itd.

U periodu 1994 do 2002 godine u Bosni i Hercegovini je registrirano samo 42.000 KM direktnih stranih ulaganja, što je potpuno zanemarljivo.

Republika Bugarska

Sporazumi sklopljeni sa Republikom Bugarskom:

- Ugovor o slobodnoj trgovini- nije usaglašen, u fazi pregovora
- Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija- (parafiran ali nije potpisan)

Za period 1994- 2002 godina registrirano je 20,7 miliona KM direktnih stranih ulaganja bugarskog kapitala u BiH ili 1,2% ukupnih ulaganja u BiH. Ova ulaganja su ulaganja uglavnom u firme u RS.

Robni promet sa ovom zemljom je toliko zanemarljiv da se promet sa Bugarskom u Federalnom zavodu za statistiku vodi u skupini zemalja "ostale".

Iako sa Bugarskom ostvarujemo gotovo neznatan robni promet ipak iz FBiH se izvozi: rabljena vozila, cigareta, lijekovi, filteri za ulja, svječice za paljenja, dok se uvozi: ajvar, povrće i voće, toaletna voda.

Proširenje ekonomske saradnje bi trebalo da dođe do izražaja kroz Pakt o stabilnosti, a samim tim i brže uključivanje u ekonomske integracije zapadnog tržišta.

Republika Albanija

Ekonomska saradnja BiH sa Albanijom je zaustavljena 1992 godine, a odnosila se uglavnom na robnu razmjenu. Viših i trajnijih oblika saradnje kao što su zajednička ulaganja, specijalizacija i slično nije bilo, čemu bi se ubuduće trebala posvetiti posebna pažnja.

- Ugovor o slobodnoj trgovini između BiH i Albanije je parafiran ali nije potpisan.

Direktna strana ulaganja od strane Albanskih privrednika su registrirana u visini od 7.000 KM za period 1994-2002 godine i što je potpuno zanemarljivo.

Robni promet sa Albanijom takođe je potpuno zanemarljiv i u Federalnom zavodu za statistiku se vodi u grupi "ostali". Federacija BiH izvozi u Albaniju: kobasice i druge slične proizvode i digitalne mašine. U isto vrijeme je uvozi iz Albanije: lubenice, mašinske testere, kafu.

3. EKONOMSKA SARADNJA FBIH (BIH) SA ZEMLJAMA EVROPSKE UNIJE

Osnovne karakteristike Evropske unije poslije stupanja na snagu Ugovora iz Maastrichta su: carinska unija koja je prerasla u jedinstveno unutrašnje tržište, slobodna konkurencija privrednih subjekata EU, zajednička politika u oblasti poljoprivrede, zajednička carinska politika EU, jedinstvena monetarna unija sa zajedničkom valutom i na kraju se teži ka zajedničkoj vanjskoj i odbrambenoj politici.

Predviđena je i mogućnost sklapanja ugovora o pomoći EU-e razvoju trećih država. U cilju pomoći zemljama istočne i centralne Evrope u prelasku iz planske u tržišnu ekonomiju, EU je još 1989 (EZ) ustanovila program PHARE, koji se ogleda u davanju finansijske i tehničke pomoći. Samo tržište EU obuhvata prostor sa najvećim svjetskim privrednim i tržišnim potencijalom.

Slijedeća tabela daje pregled osnovnih pokazatelja zemalja članica EU, koji su objavljeni u ekonomskim publikacijama:

OSNOVNI POKAZATELJI ZEMALJA ČLANICA EVROPSKE UNIJE

OPIS	površina hilj. km ²	broj stano. u mil.	GDP u mlrd\$	GDP p.c. USD	st.r. GDP%	infl acij %	neza posl. %	st.r. in.p%.	izvoz mlrd\$	uvoz mlrd\$
Austrija	83,8	8,1	265,0	32.630	1,0	1,8	4,8	3,8	142,0	137,9
Danska	43,1	5,4	207,4	38.633	0,9	2,3	5,1	1,4	88,4	79,7
Finska	337,0	5,2	166,6	32.063	0,7	1,9	8,5	5,0	78,8	56,4
Francuska	547,0	59,7	1790,0	29.983	2,0	1,8	9,1	0,3	516,3	476,3
Njemačka	357,0	82,4	2700,0	32.764	0,6	1,3	9,8	2,1	937,8	848,0
Grčka	131,9	10,9	144,0	13.163	4,1	3,6	10,3	7,0	28,5	39,4
Irska	70,3	3,8	113,7	29.687	5,9	4,6	4,7	6,0	116,7	97,3
Italija	301,2	57,8	1200,0	21.185	1,8	2,4	9,1	2,8	365,5	343,5
Luksemburg	2,6	0,4	25,5	55.744	3,5	1,6	4,1	2,0	31,0	26,4
Nizozemska	41,5	16,1	502,5	31.203	1,1	3,4	3,0	2,0	337,0	310,8
Belgija	30,5	10,3	321,1	31.263	1,1	1,7	7,2	4,5	253,0	237,0
Španija	504,8	41,1	723,5	17.596	2,8	3,0	11,3	1,2	222,4	236,7
Portugal	92,4	10,3	131,8	12.774	1,1	3,7	4,7	1,5	45,4	59,3
Švedska	449,9	8,9	281,3	31.574	1,4	2,2	4,0	0,9	143,4	139,3
V.Britanija	244,8	59,8	1330,0	22.241	2,2	2,1	5,2	3,4	352,5	385,5

*podaci CIA- The World Factbook 2003 (za inflaciju, nezaposlenost i st.rasta ind.proizvodnje)

* ostali podaci «Indeksi ekonomske slobode 2003» The Heritage Foundation i Wall Street Journal

Na prostoru od oko 3.531,5 hiljada km², petnaest članica EU, živi skoro 374 miliona stanovnika.

- Godišnji rast GDP-a se kreće od 0,6% u Njemačkoj do 5,9% u Irskoj.
- U EU najviše ostvareni GDP ima Njemačka od 2.700,0 milijardi USD a najmanji od 25,5 milijardi USD je kod Luksemburga. Međutim, to nije mjerilo standarda obzirom na broj stanovnika i veličinu zemlje. Tako najveći GDP p.c. ima upravo Luksemburg od 55.744 USD, a najmanji je kod Portugala od 12.744 USD.
- Najveća stopa nezaposlenosti je u Španiji od 11,3% a najniža u Nizozemskoj od 3%.
- U ovom regionu inflacija je prilično ujednačena i kreće se od 1,3% u Njemačkoj do 4,6 u Irskoj.
- U robnom prometu sa inozemstvom većina zemalja ostvaruje suficit, dok deficit ostvaruju Grčka, Španija, Portugal, Švedska i Velika Britanija.

Iz ovih pokazatelja je vidljivo da je EU skup visoko razvijenih zemalja Evrope i svijeta i da ostatak zemalja Evrope teže za priključenje ovom velikom tržištu i razvijenoj privredi. Mnoge od njih su već zaključile ugovore i asocijacije sa EU, a nekolicina već naredne godine ulazi u članstvo EU⁴. BiH je ostavljena sa ostalim zemljama Zapadnog balkana na čekanju dok u potpunosti ne izvrši tranziciju i ne uskladi sve potrebne zahtjeve iz "Bijele Knjige" kako bi se integrisala u ovo tržište. Prvi korak pristupanju EU je zaključivanje Ugovora o saradnji, a koji je uslovljen članstvom u Vijeću Evrope, što je i ispunjeno i u članjivanjem u WTO. Zaključivanje

Ugovora o saradnji sa EU znači da bi sadašnji preferencijalni tretman u trgovini bio značajno proširen, a BiH bi postala korisnik tehničke i finansijske pomoći EU.

⁴ 2004. godine u članstvo ulaze Kipar, Češka, Estonija, Litvanija, Latvija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija

Također bi automatski bile pokrenute aktivnosti za zaključivanje Ugovora o pridruženom članstvu kao naredne stepenice u procesu integracije. Zaostajanje BiH u procesu prilagođavanja standardima i zahtjevima tržišta EU može dovesti do smanjenja učešća naših roba i usluga na ovom tržištu, kao i na tržištima zemalja u okruženju.

Unatoč ovim konstatacijama BiH sa zemljama EU ostvaruje dosta zadovoljavajuću ekonomsku saradnju. EU je najznačajniji partner Federacije i BiH u cjelini. Od 1999. godine do danas prosječno 35-40% robnog prometa se odvija sa zemljama EU. Zemlje EU kao što su Italija, Njemačka, Austrija stalno su u vrhu liste zemalja u koje izvozimo i iz kojih uvozimo. Povlastice na uvoz roba iz BiH, koje je odobrila EU još 2000. godine nisu iskorištene na pravi način tako da je obim robnog prometa ostao gotovo isti uz prisustvo velikog deficita na štetu FBiH.

ROBNI PROMET FBIH SA ZEMLJAMA EU

period 2000-2002. godina

r.br.	ZEMLJA	IZVOZ miliona USD			UVOZ miliona USD			Stopa pokrivenosti		
		2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
1	Austrija	30,4	32,4	34,5	119,9	129,3	139,9	25,3	25,0	24,7
2	Belgija	3,0	2,3	1,5	19,2	19,6	21,9	15,6	11,7	6,8
3	Danska	0,6	0,9	0,4	8,2	6,5	9,3	7,3	13,8	4,3
4	Finska	0,03	0,006	0,04	1,3	0,6	1,7	2,3	1,0	2,3
5	Francuska	5,9	7,4	18,0	44,1	39,9	54,0	13,4	18,5	33,3
6	Grčka	0,6	1,1	0,7	3,4	4,1	5,8	17,6	26,8	12,1
7	Nizozemska	3,5	3,3	3,8	40,2	30,5	34,4	8,7	10,8	11,0
8	Irska	0,6	1,3	0,6	7,3	4,3	5,0	8,2	30,2	12,0
9	Italija	116,3	139,3	88,3	277,8	386,6	299,4	41,8	36,0	29,5
10	Luksemburg	5,1	7,2	9,3	2,7	2,5	3,0	189,0	288,0	310,0
11	Njemačka	107,7	134,6	111,9	321,2	309,0	399,1	33,5	43,5	28,0
12	Portugal	0,06	0,07	0,01	0,3	0,2	0,4	20,0	35,0	2,5
13	Španija	0,6	0,5	0,7	20,5	19,7	22,7	2,9	2,5	3,1
14	Švedska	3,6	1,1	2,0	23,7	18,9	28,7	15,2	5,8	7,0
15	V.Britanija	4,6	10,1	22,9	17,0	13,8	20,2	27,0	73,2	113,2
	Ukupno EU	282,7	341,8	295,0	907,0	985,8	1045,9	31,2	34,7	38,2

*Federalni zavod za statistiku

Sa Njemačkom Italijom i Austrijom tokom cijelog perioda ostvarujemo najveći obim robne razmjene, dok ima zemalja sa kojima je to samo simbolično. Pozitivan saldo ostvarujemo sa Luksemburgom ali na veoma niskom nivou razmjene. Sa Velikom Britanijom u 2002. godini imamo ostvaren suficit. U ukupnoj robnoj razmjeni sa zemljama EU od 2000. do 2001. godine stepen pokrivenosti se kreće od 31,2 do 38,2% iz čega se zaključuje da odobreni preferencijalni tretman roba pri izvozu iz BiH nije iskorišten na pravi način.

U prva tri mjeseca 2003. godine ukupno ostvareni izvoz u zemlje EU iz FBiH je 91,2 miliona USD i veći je za 33,4% u odnosu na isti period prošle godine. Ostvareni uvoz u ovom periodu, iz zemalja EU u FBiH je 242,7 miliona USD i veći je za 24,4% u odnosu na uporedni period. Pokrivenost uvoza izvozom u robnoj razmjeni FBiH-EU, u ovom tromjesečju je 37,5%.

U direktnim stranim ulaganjima u postratnom periodu zemlje EU učestvuju otprilike sa trećinom ukupno uloženi sredstava. Međutim, sa stanovišta razvijenosti ovih zemalja to je sasvim nedovoljno i očekivati je da će se ova situacija u budućnosti izmijeniti. Njemačka je na četvrtom mjestu, Austrija na petom, Nizozemska na sedmom, a Italija na devetom mjestu liste zemalja po visini ulaganja u BiH.

DIREKTNA STRANA ULAGANJA IZ ZEMALJA EU U BIH
period 1994-2002.godina

r.br	ZEMLJA	IZNOS miliona KM	učešće %
1	AUSTRIJA	172,5	10,1
2	BELGIJA	41,5	2,4
3	DANSKA	5,4	0,3
4	FINSKA	0,005	-
5	FRANCUSKA	8,4	0,5
6	GRČKA	3,2	0,2
7	NIZOZEMSKA	115,6	6,8
8	IRSKA	0,05	-
9	ITALIJA	55,3	3,2
10	LUKSEMBURG	20,2	1,2
11	NJEMAČKA	173,8	10,1
12	PORTUGAL	-	-
13	ŠPANIJA	0,5	-
14	ŠVEDSKA	2,6	0,2
15	VELIKA BRITANIJA	28,9	1,7
	Ukupno zemlje EU	628,0	36,7
	Ostale zemlje	1.085,9	63,3
	Ukupno BiH	1.713,9	100,0

* MVTEO

Ovdje bi trebalo pomenuti i građevinske radove koje naše građevinske firme izvode u zemljama EU (Njemačka) i za koje vlada veliki interes među našim građevinarima.

Jedan od značajnijih vidova saradnje su i lohn poslovi (poslovi dorade) koji se rade prvenstveno u našoj tekstilnoj industriji i industriji kože i obuće i to prvenstveno za zapadno tržište (EU).

Od petnaest zemalja EU, izdvajaju se tri najznačajnija partnera BiH (FBiH), Austrija, Njemačka i Italija.

SR Njemačka

SR Njemačka je jedna od najznačajnijih privrednih partnera Bosne i Hercegovine. Velika kompatibilnost u tehnološkom pogledu (mnoge firme iz BiH su se razvijale u saradnji sa njemačkim firmama), i upućenost stručnjaka iz BiH na Njemačku, te dobri politički odnosi dvaju zemalja, ukratko ocrtavaju sliku i predstavljaju osnovu za privrednu saradnju BiH i SR Njemačke.

Bilateralna saradnja između Bosne i Hercegovine i SR Njemačke regulisana je nizom sporazuma koji su sklopljeni i ratifikovani:

- Sporazum između Vlade BiH i Vlade SR Njemačke o tehničkoj saradnji.
- Sporazum između Vlada dviju zemalja o zapošljavanju radnika BiH preduzeća sa sjedištem u BiH u svrhu izvršenja ugovora o izvođenju radova (detašmani)
- Sporazum o reprogramiranju duga BiH.
- Sporazum o međunarodnom cestovnom prometu osoba i roba

U fazi usaglašavanja, razmatranja ili na ratifikaciji se nalazi jedan broj sporazuma:

- Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija
- Nacrt sporazuma o socijalnom osiguranju

Na nivou Vanjskotrgovinske komore BiH i regionalnih PK ostvarena je saradnja kroz niz sklopljenih sporazuma i protokola sa komorama Njemačke. Najznačajnije je

pomenuti Protokol o saradnji PK BiH i Udruženja industrijsko-trgovinskih komora – DIHT

Pomoć SR Njemačke u poslijeratnoj obnovi Bosne i Hercegovine implementira se u vidu donacija i tehničke pomoći i to najvećim dijelom preko GTZ-a društva za tehničku saradnju, koje je imenovano od strane Saveznog ministarstva Njemačke za privrednu saradnju i razvoj kao Agencija za implementaciju svih bilateralnih programa tehničke pomoći BiH.

Ekonomska saradnja sa SR Njemačkom ne razvija se u srazmjeri sa intenzitetom svih oblika koje Njemačka pruža BiH direktno ili indirektno, niti se ova saradnja razvija u pravcu predratnih korištenja potencijala BiH. Na tok saradnje značajno utiču i relacije sa EU.

Privredna saradnja se uglavnom odvija kroz direktna strana ulaganja u našu privredu, izvođenje građevinskih radova naših firmi u Njemačkoj (detašmani), lohn poslove i robni promet.

Sa iznosom od 173,8 miliona KM direktnih stranih ulaganja u BiH u periodu 1994.2002. godina Njemačka se nalazi na četvrtom mjestu. Najznačajnija ulaganja njemačkih firmi u BiH privredu su: Heidelberg Zement-Cimentara Kakanj; WM Hoch T. GmbH- Mineralna voda Ilidža, Dijamant; Messer Gresheim H.- Messer Sarajevoplin; Deutsche Asphalt - Asphalt Sarajevo; Prevent-Tas Vogošća; Meggle GmbH - Meggle Bihać itd. Jedna od značajnijih investicija njemačkog partnera u BiH je ulaganje Volkswagena u Unis. Dobri rezultati prodaje VW vozila iz programa Škode, kako na domaćem tako i na ino- tržištu, donijeli su i nova direktna strana ulaganja njemačkih partnera i najavili proširenje saradnje.

Pored dosadašnjih ulaganja, postoje i mogućnosti za ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju i proizvodnju zdrave hrane, elektroenergetiku, saobraćaj-komunikacije, tekstilnu industriju, bankarstvo i turizam za šta postoje određeni resursi.

Prema raspoloživim podacima u 2002. godini je u SR Njemačkoj ugovoreno građevinskih radova u vrijednosti od 4,0 miliona USD, i od toga je izvršeno 3,8 miliona USD. Ovi poslovi su samo u oblasti visokogradnje. Njemačka je i sada, kao i prije rata najveći interes svih naših izvođača radova. Prekid poslovnih veza na ovom tržištu rada, kao posljedica agresije, stalno nam donosi smanjeni broj radnika u kontigentu koji se svake godine odobrava od strane Njemačke, a koji je tokom 1991. godine iznosio 1314 radnih dozvola, a tokom 1999/2000 godine 970 dozvola. U 2002 godini broj dozvola je zajedno sa ustupljenih 800 od strane Slovenije iznosio 1860.

BIH je u više navrata tražila povećanje kontigenta, pozivajući se na potpisani Sporazum o zapošljavanju radnika i na neadekvatnu raspodjelu dozvola na zemlje bivše Jugoslavije. Obzirom na tešku situaciju u oblasti građevinarstva i visokog procenta nezaposlenosti kontigent radnih dozvola-detašmana bi se realno mogao povećati bar na 1500, što bi uravnotežilo i raspodjelu nakon raspada Jugoslavije.

Jedan od vidova ekonomske saradnje BiH i SR Njemačke su i lohn-poslovi. Prevažan interes stranih partnera za lohn-poslove je niska cijena rada, obučeni kadar i kvalitet izrade. Zbog velike nezaposlenosti i niskih zarada, cijena rada naših firmi koje rade ove poslove, više je nego povoljna za ino-partnere. Kad je riječ o Njemačkoj, naše firme tekstilne industrije rade za najpoznatije firme Njemačke, što sa naše strane dokazuje poslovan odnos i visoku stručnost kadra. Uz uzajamnu zainteresovanost naših i stranih partnera, zastupljenosti lohn-poslova kod naših firmi tekstilne i kožarske industrije je cca 80% kapaciteta. Želja naših firmi je da se ovi poslovi sklapaju direktno sa njemačkim firmama, bez posrednika.

Federacija BiH, odnosno BiH, cijeli poslijeratni period ostvaruje deficit u robnom prometu sa SR Njemačkom. Mali broj proizvoda sa certifikatom o kvalitetu ima za rezultat uži asortiman roba koje se izvoze na tržište Njemačke. To su uglavnom sirovi aluminij; električna energija; drvo obrađeno po dužini, bukovo i hrastovo; šperploče; filteri za ulje; ferosilicijum; drveni namještaj; sirove goveđe kože; ostali vijci sa maticama; vino; građevinska stolarija itd.

Istovremeno je veoma široka lepeza vrsta roba koje se uvoze iz SR Njemačke kao što su: razna motorna vozila, nova i rabljena; mašine za punjenje i pakovanje; razni sirevi; puter; razni jogurti; razni prehrambeni proizvodi; goveđe i kokošije smrznuto meso; mašine za pivarstvo; razni lijekovi; cel.kablovi za filter cigarete; kotlovi za centralno grijanje; mobilni telefoni; motorna ulja za podmazivanje; filter papir i karton itd.

Republika Italija

Za Bosnu i Hercegovinu Italija je važan faktor u euro-atlanskim integracijama. Cijeni se da Italija može i želi biti most intenziviranja veze zemalja Srednje i Istočne Evrope sa najrazvijenijim zemljama Zapadne Evrope. Iako je u bilateralnim međudržavnim susretima isticana obostrana želja i potreba za jačanjem bilateralne saradnje do veće praktične realizacije nije došlo. Na nivou država sklopljeni su slijedeći bilateralni sporazumi:

- Sporazum o uzajamnom regulisanju međunarodnog cestovnog prijevoza (Rim 1997)
- Memorandum o razumjevanju za bilateralnu tehničku pomoć (1997)
- Potpisan je i Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija (ratificiran)
- Usaglašen Sporazum o suzbijanju i borbi protiv organizovanog kriminala i droge.

Na nivou Privrednih komora, septembra mjeseca 1996. godine je potpisan Sporazum o saradnji PK BiH i Komore za trgovinu, industriju, zanastvo i poljoprivredu Ravenne. U sklopu ovog Sporazuma je konstituisana i mješovita italo-bosanska komora ITALIO-BOSNIACA sa sjedištem u Ravenni.

Republika Italija je jedan od većih donatora sredstava za rekonstrukciju i obnovu BiH, povoljnih kreditnih sredstava za zapošljavanje i podršku BiH industriji. Takođe je iskazala interes za učešće u izgradnji i projektovanju puta Ploče-Sarajevo-Osijek-Budimpešta.

U razvoju malih i srednjih preduzeća već su napravljeni konkretni poslovi u nekoliko kantona (Unsko-Sanskom, Tuzlanskom, ZE-DO idr.)

Ulaganja kapitala italijanskih partnera u periodu 1994. do 31.12.2002 godine iznosi 55,3 miliona KM i kao takva stavljaju Italiju na deveto mjesto sa 3,2% ukupnih direktnih stranih ulaganja u BiH.

Italija je pored Njemačke u EU najvažniji spoljnotrgovinski partner FBiH i obostrani je interes da se ta saradnja nastavi, sa tendencijom smanjenja našeg deficita u robnoj razmjeni sa ovom zemljom. U 2000. godini pokrivenost uvoza izvozom u robnom prometu FBiH sa Italijom je iznosila 41,8% , a u 2002. godini 29,5%.

Od proizvoda koji se izvoze u Italiju na prvom mjestu je drvo i proizvodi od drveta, proizvodi metalurgije, hemijski proizvodi, minerali metala i nemetala itd. U isto vrijeme iz Italije najviše uvozimo mašine i alate, proizvode metalne industrije, prehrambene proizvode, mermer, kamen i cement, tekstil(odjeća) i kožu (obuća), hemijske proizvode itd.

U oblasti dorade (lohn poslovi) ostvaren je značajan profit i na jednoj i na drugoj strani. Iz Italije su nabavljene mašine za obradu tekstila i kože, kvalitetni modeli i dizajn za vlastite radionice.

Republika Austrija

Težište ekonomskih odnosa BiH sa Republikom Austrijom je na vanjskotrgovinskoj razmjeni i stranim ulaganjima. Pri ambasadi Austrije u Sarajevu otvoren je trgovinski odsjek, koji je izuzetno aktivan na polju privredne saradnje. Tu je i Privredna komora Austrije sa određenim aktivnostima u BiH, zatim brojna privredna predstavništva u Sarajevu i Banja Luci itd. Sa Austrijom BiH ima potpisan i ratificiran Sporazum o unapređenju i zaštiti investicija.

Direktna strana ulaganja iz Austrije u periodu od 1994. do 31.12.2002. godine u BiH iznose 172,5 miliona KM ili 10,1% ukupnih ulaganja u BiH i stavljaju Austriju na peto mjesto ulagača.

Firme sa značajnim iznosom kapitala koji su investirale u našu privredu su između ostalih: Hipo Alpe Adria Bank AG, OestereichischeVolksbank, Bank Austria AG, Raiffeisen Bank, Bekto GmbH, Europlakat-International, Paholz GmbH, Geoss GmbH, Schiedel Kaminwerke, Simens, Koerbitz, i druge. U ovim stranim ulaganjima prednost imaju austrijske banke, koje su kao prve zapadnoevropske banke došle u BiH. Interes austrijskih ulagača je i za drvoprerađivačku, industriju građevinskog materijala, prehrambenu i metaloprerađivačku industriju.

Iz sektora uslužnih djelatnosti na BiH tržištu su prisutna tri osiguravajuća društva Grawe i Avus i Raiffeisen osiguranje sa svojim širokim asortimanom usluga.

U robnom prometu sa Austrijom FBiH ostvaruje deficit, koji pokazuje stabilnost u zadnje tri godine. U periodu 2000-2002. godina pokrivenost uvoza izvozom kreće 25,3%; 25,0% i 24,7% u 2002. godini. Austrija je na sedmom mjestu zemalja u koje je FBiH izvozila u 2002 godini.

Iz FBiH se najviše izvozi u Austriju drvo i proizvodi drvne industrije (namještaj, šperploče, furnir, parket), ferosilicijum, metalni otkivci, žice, aluminijum, svječice i razni filteri, sirove kože, korparski proizvodi itd. Uvozi se iz Austrije motorna vozila, razne mašine, žice i kablovi, telefoni i centrale, šećer, lož ulja i razno gorivo, razne vrste mesa i prerađevina, razni prehrambeni proizvodi itd.

IZVORI PODATAKA I LITERATURA

- MVTEO -Sektor vanjske trgovine
-Sektor stranih ulaganja
- Federalni zavod za statistiku
- Republički zavod za statistiku RS
- Federalna carinska uprava
- Podaci CIA- The World Factbook 2002
- Publikacija "Indeksi ekonomske slobode 2003"-
The Heritage Foundation i Wall Street Journal
- Deklaracija PS sa Sarajevskog samita 1999.
- Publikacija "BiH na putu evropskih integracija"
(Ministarstvo za evropske integracije-2003 g.)